

Lassított nézéssel – két esszékötetről Falusi Márton: *Virágvasárnapi zsákbanfutas*, Hittel Könyvek, 2012.
Géczi János: *Sétáló árnyék*, Gondolat, 2012.

A szív köré varrt réteken

Falusi Márton *Virágvasárnapi zsákbanfutas* címmel ellátott vaskos, keményfedelű kötetét olvasgatva az ember jócskán szemezgethet kultúrpolitikai tárgyú vizsgálódások, költészetfilozófia-líraelmélet, politikai filozófia vagy szociokulturális elemzések között. Ami mindegyik szöveget élvezhetővé teszi, az az át-fogó műveltség és a fennálló kultúrdiplomáciai viszonyok ismerete, valamint az éppen most zajló kortárs irodalmi folyamatokra való rálátás mellett az a tény, hogy Falusi maga is költő. Nem tud, és nem is akar ebbéli adottságától megszabadulni akkor sem, amikor nem verset ír, és milyen jól teszi ezt. Tudományos alaposággal megírt tanulmányai a mélyreható elemzések ellenére sem válnak szárazzá, idegen-né. A költői látásmód és olykor nyelvezet közelivé, szinte tapinthatóvá teszi azokat az összefüggéseket, amelyek valahol nagyon lent a kollektív tudatban vagy tudattalanban gyökereznek, és észrevétlenül alakítják kultúránkat, művészetünket, társadalmunkat.

Eszttétikáján érződik, hogy saját bőrén érlelte, emiatt annak elfogadásától függetlenül hiteles: „Minek ír, aki nem hisz semmiben? ... De a dogmatizmus éppolyan idegen a művésztől, mint a transzcendencia tagadása. Az »elvek gúnyája« rám melegsik, a jelentéstagadás lenge kelméje diderget. A művészet valószínűleg abba nem hagyható öltözködés-vetkőzés.” A kötet első darabjaként egy szórakoztatóan olvasmányos vietnami útinaplóba csomagolt, teljesen friss kultúrpolitikai elemzést kapunk, amitől nem lesz ugyan jobb kedvünk, ám ha eddig nem ismertük volna, ezután bizonyosan érdeklődve fordulunk Falusi költészete felé. A jóízűen magyaros, satirikus, helyenként tragikomikus szöveg a vietnami fűszerezés mellett egy emberes adag Heidegger-mártással van nyakon öntve, és mégsem érződik benne semmi stílusidegenség, ellenkezőleg: harmonikus, tápláló, fogyasztása melegen ajánlott.

Számomra legélvezetesebb szöveg azonban a *Mennyi filozófiát bír el a költészet?* című esszé, amely – bár teljes mértékben nem tudok vele egyetérteni – kifejezett újdonságokat és átgondolandó kérdéseket tartó-

gatott. Az elemzésben a szerző az ellen a „velejég romlott toposz” ellen szól, amely szerint „a jó költészet a mélyen filozofikus költészet”. Ebben tökéletesen egyetérték velem, én pusztán azt nem látom, hogy ez annyira hangsúlyosan benne lenne a kortárs irodalmi közbeszédben, mint ahogy Falusi esszéjéből olvasom. Mindenesetre Platón, Rorty és Roubaud is jól megkapja a magáét (jogosan), ám a költészet tudományos leírhatatlanságának kifejtése közben gyönyörű közelítéseket kapunk a vershez, ami éppen Falusi mondanivalójának egyik lényegi szempontjából adódóan nem is lehet több közelítésnél, és éppen ebben áll szépsége.

Szintén a költői attitűd miatt emelhetem ki *A dolgok egyetemes arca* című kritikát, amely Szentmártoni János *Ulysses helikopteréről* íródott. Az a mód, ahogyan arról ír, hogy milyen közel került hozzá a kötet versanyaga, azzal óhatatlanul is közel hozza Szentmártonit az olvasóhoz anélkül, hogy magát a könyvet olvasná. Egyértelműen költőként, és nem szerkesztőként vagy kritikusként szólal meg. Máris mintha Szentmártoni verssorokat olvasnánk Falusi tollából. Ha egy *Ulysses helikoptere* címet viselő verseskötetről olvasok olyan sorokat, mint „Szüntelen itt dűnnyög fejünk körül a gondolat...”, vagy „...a szív köré varrt réteken át...”, nemde már látom is a képeket egy mező felett köröző helikopterről, és időnként olyan érzésem támad, mintha már nem is a kritikát, hanem magát a kötetet forgatnám. Ahogy ugyanitt írja a szerző, hogy a versek nem a lírai ént, hanem magát Szentmártoni Jánost állítják elénk, úgy állítja elénk a *Virágvasárnapi zsákbanfutas* az esszéista, a tanulmányíró, a kritikus helyett Falusi Mártont.

Láthatatlan kertek

Géczi János *Sétáló árnyék* című kötetében öt esszé kapott helyet, amiből az első inkább az előszó szerepét tölti be. A további négy egy-egy földrajzi helyszín szellemi térképén keresztül látatja azt a képet, amely a szerző életeseményeinek és a világgal való kölcsönhatásainak lenyomata. Kréta, Kína, Jeruzsálem és Monostorpályi egy szátra felfűzött „története” felszámolja a helyszínek közti távolságot, történelmük időbeli különbségeit, és egyetlen monumentális képpé festi.

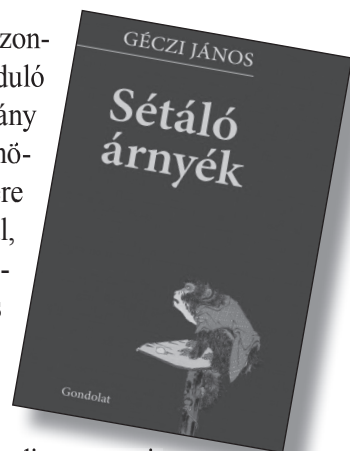

Az *Örökzöld platán* első lapjain mintha rögtön megadná saját kritikusaként kötetének esztétikai elemzését egy krétai freskó leírásában. Mint a fraktálgeometriában: elrejtve az egész kicsinyített mását annak egy elemében. „A kép képzelt kertet ábrázol... A négy növény ugyanis nem azonos élőhelyen fordul elő, még csak nem is ugyanazon időszakban virágzanak. Az ember számára mégis van bennük közös, valami, ami indokolja együttesüket.” Ez a kép azonban csupán részleteiben ismerhető meg, ahogy egy Kínában található immár valóságos kert kapcsán írja: „a természetet utánzó kínai kertnek nincs egyetlen nézete, nincs olyan néző által megkeresendő pontja, ahonnan a tekintet a teljest be tudja fogadni. Olyan kompozíció, amely egyidejűleg megtapasztalhatatlan.”

Mind az elemi természet, mind az emberi alkotóerő által elrendezett növényzet-együttes, azaz a kert igen hangsúlyos elemként jelenik meg a kötet szövegvilágában. Szinte nyelvi eszközt jelent Géczinél a növényvilág reprezentálása. Esszéiben előkelő helyet kapnak a fák, a virágok, a bokrok, a füvek és számos egyéb növényfajta, kezdve az agrárium legkülönbözőbb zöldségeitől a távol-keleti fűszernövényekig. Sajátos atmoszférát kap ettől a *Sétáló árnyék*, valamint egy különleges gondolati töltetet, ahogy az élet a miénkétől ilyen távol eső formáját hívja segítségül az emberi öntudatról és az emberiség történelméről, kollektív múltjáról való elmélkedéshez. Különösen alkalmas ez arra a bizonyos „lassú nézésre”, amely szintén sajátja a kötetnek, és amely tökéletesen harmonizál a növényvilág életritmusával. „Mára tudom azt is, adódik dolog és ügy, amit és amelyet kizárólag lassított nézéssel szabad nézni, s akadnak látványok, amelyek egyes-egyedül a lassúan nézők számára lé-

teznek.” Talán kissé túlzás azonban, hogy a kötetben előforduló fajta mennyisége, illetve néhány esetben részletes leírása egy növényhatározónak is dicséretére válhatna. Ritkán, de előfordul, hogy egy-egy „magvas” gondolatot csupán a tormatermesztés szakértői leírásából nyerhetünk.

Ettől azonban nyugodt szívvel eltekinthetünk, és olvashatjuk bátran a kötetet, mert tudja azt, amit a jó esszének tudnia kell. Témájában szerteágazó, hiszen követi az emberi gondolkodás, asszociáció szabad mozgásait, ám hangjában mindvégig egységes marad, így kiválóan bele tudunk helyezkedni a szövegbe, és engedhetjük, hogy vigyen magával. Amit szó szerint is érthetünk, hiszen felépítésében mégiscsak egy útinaplóról van szó. Egzotikumában akár Marco Polóhoz is köthető, a távoli kultúrák, illetve helyszínek absztrakt megrajzolása által azonban Italo Calvino *Láthatatlan városok* című művét is eszünkbe juttatja. Szabatos helytörténeti leírást és a Hajdú-Bihar térség évszázadokat átfogó korrajzait éppúgy tartalmazza, mint a faluból jött értelmiség élethosszig tartó identitáskeresését, vagy a kisebbségi lét többféle értelmezéseit. Tovább gazdagítják a szöveget az olyan költői sorok, amelyek akár egy versből is élénk kerülhetnének, mint például ez: „...kamaszkoromba beletörttem, miként komlóhajtás a bakterház tetőjének cserepei alá...” Mindezekkel hitelessé téve a fülszövegben olvasottakat, miszerint Géczi esszéi a Lénárd Sándor, Cs. Szabó László és Nemes Nagy Ágnes által kijelölt nyomvonalon haladnak. **Türjei Zoltán**

FELHÍVÁS

ISKOLÁK, PEDAGÓGUSOK RÉSZÉRE

Az ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY, a Magyar Írószövetség lapjának, a MAGYAR NAPLÓnak és számos (főként kortárs szépirodalmi) könyvnek a kiadója szeretne lehetőséget biztosítani a ferencvárosi iskolák számára. Kérhető programok:

1. Látogatás a Magyar Napló szerkesztőségében (beszélgetés a lap és a kiadó szerkesztőivel)
 2. Rendhagyó irodalomóra – kiadónknál publikáló kortárs szerző vagy szerkesztőségi munkatárs részvételével az iskolában
 3. Nyomdai látogatás – betekintés a nyomdai munkálatokba
- Az Alapítvány munkatársai várják a pedagógusok jelentkezését!
Kapcsolattartó: Szalai Judit – szalaijudit@magyarnaplo.hu
Jelen felhívás visszavonásig érvényes.

MAGYAR NAPLÓ

Írott Szó
ALAPÍTVÁNY